

Ks. Miłosław Kołodziejczyk, Kraków—Częstochowa

## CEL WZROSTU MISTYCZNEGO CIAŁA CHRYSYSTUSA

w świetle listu św. Pawła do Efezjan.

Każdy żywy organizm, który rozwija się i rośnie, dąży do właściwego sobie celu: do osiągnięcia pełni swej doskonałości. Również i Ciało Mistyczne jako nadprzyrodzony organizm, przez swój rozwój i wzrost winno dążyć do właściwego sobie celu. Celem, według filozofii tomistycznej, jest dobro, do którego zmierza z natury dana rzecz — a więc urzeczywistnienie jej idealnego typu<sup>1</sup>. Pytamy więc, co jest tym idealnym typem, do którego zmierza wzrost Mistycznego Ciała Chrystusa?

Punktem wyjścia do określenia celu wzrostu Mistycznego Ciała Chrystusa jest przede wszystkim list św. Pawła do Efezjan. Wchodzą tu w rachubę trzy teksty: *W nim (Chrystusie) cała budowla mocno jest zespolona i wzrasta w kościół święty w Panu, do którego i wasza budowla należy na mieszkanie Boga w Duchu* (2, 20—21).

*Dopóki nie dojdziemy wszyscy do jedności wiary i poznania Syna Bożego; póki nie rozwiniemy się w męża dojrzałego, do miary wieku pełności Chrystusa* (4, 13).

*I przygotował sobie (Chrystus) Kościół pełen chwały nieskalany i bez zmyzy, bez czegokolwiek, co by mu ujmę przynosiło, lecz święty i niepokalany* (5, 27)<sup>2</sup>.

### I. Analiza tekstów

A) W tekście pierwszym (2, 20—21) porównuje św. Paweł Ciało Mistyczne, którego Efezjanie stanowią część składową, do budowli, której kamieniem węgielnym jest Chrystus Pan, fundamentami Apostołowie a wierni kamieniami. Budowla ta nie została jeszcze ukończona, ale ustawicznie powiększa się, rośnie, aby stać się kiedyś „kościółem świętym”<sup>3</sup>. H. de Lubac<sup>4</sup>, po rozpatrzeniu wszystkich tekstów Pisma św., które używają określenia *budowanie* Kościoła Bożego, dochodzi do wniosku, że nie chodzi w nich jedynie o wyrażenie budowy indywidualnej, każdego wiernego, ale również o rzeczywiste budowanie wielkiego ciała społecznego i duchowego, jakim jest Kościół. Budowanie to dokonuje się przez zjednoczenie wszystkich wiernych, ożywionych Duchem Chrystusa. Stąd wynika, że „Kościół święty”, do którego zmierza budujący się Organizm Mistyczny, oznacza nie tylko

<sup>1</sup> St. Świeżawski — Ks. M. Jaworski, *Byt Zagadnienia metafizyki tomistycznej*, Lublin 1961, s. 238.

<sup>2</sup> Teksty podaję w tłumaczeniu własnym.

<sup>3</sup> Por. Médebielle R. P., *Épître aux Éphésiens*, W: La sainte Bible t. 12, Paris<sup>3</sup> 1951, s. 46; Ketter P., *Die Gesangenschaftsbriege*, W: *Herders Bibelkommentar, Freiburg im Breisgau*, t. 15, s. 34.

<sup>4</sup> *Méditation sur l'Église*, Paris 1953, s. 141—142.

świętość Mistycznego Ciała, lecz także włączenie wszystkich wiernych do tego nadprzyrodzonego organizmu<sup>5</sup>. Budowla, o której mowa, wtedy osiągnie swój cel, kiedy wszyscy wierni staną się jej częściami składowymi, gdy wszyscy zjednoczą się w Mistycznym Ciele Chrystusa.

Św. Hieronim opierając się na powyższym tekście, kreśli również cel rozwoju poszczególnego członka Mistycznego Ciała. Celem każdego członka jest, aby wszedł w skład budowli jako „żywy kamień”. Ale zanim zostanie użyty do tej budowy — uczy Księżę Egzegetów — musi się stać „kamieniem” ze wszystkich stron ociosanym, wygładzonym, delikatnym, bez żadnych szorstkości; musi się stać przed tym mieszkańcem Boga<sup>6</sup>.

B) Bardziej szczegółowo cel wzrostu Mistycznego Ciała przedstawił św. Paweł w klasycznym tekście na ten temat, w Ef 4, 11—12. Najpierw poucza swoich czytelników, że Kościół, choć złożony z wielu i różnych członków, stanowi jedno ciało. Następnie wyjaśnia w jakim celu ustanowił Chrystus Pan w Kościele apostołów, proroków, ewangelistów, pasterzy i nauczycieli. Ustanowił ich w tym celu, *aby doskonalili świętych do wykonywania urzędu posługiwania, aby budowali ciało Chrystusowe* (Ef 4, 12). Zadaniem ich jest udoskonalać *świętych do wykonywania dzieła posługi*, a tym dziełem posługi to budowanie Ciała Chrystusowego, które dokonuje się przez uświęcanie i umacnianie jego członków<sup>7</sup>. Celem zaś tego budowania jest, *aby wszyscy zesłali się w jedność wiary i poznaniu Syna Bożego; aby się stali mężem doskonałym na miarę wieku pełności Chrystusa* (Ef 4, 13). Doskonałość Ciała Mistycznego, do którego dąży przez swój wzrost, określił św. Paweł w trzech wyrażeniach: a) jedność wiary i poznania Syna Bożego przez wszystkich członków; b) mąż doskonały; c) miara wieku pełności Chrystusa<sup>8</sup>. Rozpatrzmy dokładniej treść tych trzech wyrażeń.

a) Pierwsze wyrażenie, *dopóki nie dojdziemy wszyscy do jedności w wierze i do doskonałego poznania Syna Bożego*, określa i wskazuje, że celem, do którego dąży budowa Ciała Chrystusowego, jest jedność wiary i doskonałe poznanie Syna Bożego przez wszystkich członków mistycznego organizmu<sup>9</sup>. Podkreślił tu św. Paweł jedność, która jest szczególnie konieczna do rozwoju i wzrostu Ciała Chrystusa. Jedność ta zostanie osiągnięta wówczas, gdy wszyscy członkowie, których jeszcze wielu brakuje współczesnemu Kościołowi, będą posiadać jedną i mocną

<sup>5</sup> Por. Anger J., *La doctrine du Corps Mystique de Jésus-Christ*, Paris 1934, s. 217.

<sup>6</sup> *Commentarium in ep-lam ad Ephesios*, 1.1, c. 2 (ML 26, 506—507). Por. Knabenbauer J., *Commentarius in s. Pauli Apostoli epistolae*, t. 4, s. 91.

<sup>7</sup> Por. Wikenhauser A., *Die Kirche als der Mystische Leib Christi nach dem Apostel Paulus*, Münster in Westfalen<sup>2</sup> 1940, s. 180.

<sup>8</sup> Por. Wikenhauser A., dz. cyt., s. 181; Vosté J. M., *Commentarius in Epistolam ad Ephesios*, Romae<sup>2</sup> 1932, s. 198—199.

<sup>9</sup> Por. Wikenhauser A., tamże.

wiarę oraz, wynikające z niej, głębokie poznanie Syna Bożego<sup>10</sup>. Budowanie Ciała Chrystusowego, pod tym względem, ma się dokonywać przez ustawiczne przepowiadanie Słowa Bożego, Słowa Prawdy, które w słuchaczach pobudza i umacnia wiarę oraz pogłębia poznanie Syna Bożego<sup>11</sup>. W tym celu Chrystus Pan ustanowił w swoim ciele, ewangelistów, proroków, apostołów, nauczycieli.

b) Drugie wyrażenie, *dopóki nie rozwinie my się w męża doskonałego* wskazuje, że budowanie Ciała Chrystusowego ma trwać dotąd, aż wszyscy jego członkowie, staną się *mężem dojrzałym*. Kogo oznacza, według św. Pawła, ów *mąż dojrzały (aner teleios)*? Czy cały Kościół jako Chrystusa Mistycznego, czy też tylko poszczególnych wiernych? Znaczenie tylko indywidualne, w odniesieniu jedynie do poszczególnego członka Mistycznego Ciała, odrzucane jest przez egzegetów katolickich<sup>12</sup>. Wyrażenie *mąż dojrzały*, w cytowanym tekście, najczęściej wyjaśniane jest w znaczeniu zbiorowym, na oznaczenie wszystkich członków mistycznego ciała<sup>13</sup>, a drugorzędnie wyrażenie to odnoszone jest także do poszczególnych wiernych: każdy z członków mistycznego organizmu Chrystusa ma także stać się *mężem dojrzałym*<sup>14</sup>. *Mąż dojrzały*, w języku świeckim, oznacza człowieka, który już osiągnął wielkość, doskonałość, określoną przez naturę jako cel jego rozwoju<sup>15</sup>. A więc i Ciało Mistyczne, przez swój wzrost, dąży do tego, aby stało się *mężem dojrzałym*. Wyrażenie *mąż dojrzały* określa cel wzrostu Mistycznego Ciała zarówno co do ilości jego członków, jak również co do ich doskonałości<sup>16</sup>. Św. Jan Chryzostom, nawiązując do tego porównania, wyjaśnia, że *wtedy ciało stanie się doskonałym, kiedy wszyscy będziemy razem złączeni i zespoleni*<sup>17</sup>, a Herweusz, mnich-egzegeta benedyktyński († 1150), wyjaśnia jeszcze dokładniej: *Mąż, wówczas nazywa się dojrzałym, kiedy już żaden z jego członków nie rośnie. Nie jest bowiem doskonałym, dopóki może rosnąć. Tak również i Kościół, wtedy będzie w stanie dojrze-*

<sup>10</sup> Por. Staab Karl, *Die briefe des Apostels Paulus*, Würzburg 1954, s. 20 nn; Ketter P., dz. cyt., s. 52.

<sup>11</sup> Wikenhauser A., dz. cyt., s. 182; Médebielle R. P., dz. cyt., t. 12, s. 57.

<sup>12</sup> Por. Wikenhauser A., dz. cyt., s. 184.

<sup>13</sup> Por. Mersch E., *Le Corps Mystique du Christ*, Louvain 1933, t. 1, s. 184, opowiada się za interpretacją społeczną i przytacza cały szereg egzegetów (św. Augustyn, Rabanus Maurus, Remi z Auxerre, Piotr Lombard, Św. Albert, Św. Tomasz z Akwinu, Korneliusz a Lapide, Knabenbauer, Meinertz, Prat; a z Ojców greckich: Kelemens Aleksandryjski, Orygenes, św. Atanazy, św. Grzegorz z Nyssy), którzy w zbiorowy sposób komentują wyrażenie *aner teleios*.

<sup>14</sup> Por. Ketter P., dz. cyt., s. 53; Korneliusz a Lapide, *Commentaria... t. 18, s. 632; Knabenbauer J., Commentarius in s. Pauli Apostoli Epistolae*, Paris 1912, t. 4, s. 121.

<sup>15</sup> Wikenhauser A., dz. cyt., s. 182.

<sup>16</sup> Por. Médebielle R. P., dz. cyt., t. 12, s. 57.

<sup>17</sup> *...tunc perfectum fit corpus, quando omnes simul fuerimus conjuncti et conglutinati. In Epistolam ad Ephesios, c. 1, hom. 3, 2 (MG 64, 26).*

łym, kiedy już żaden z jego członów nie będzie mógł wzrastać. Stanie się to wówczas, kiedy każdy z członków Kościoła osiągnie swoją dojrzałość<sup>18</sup>. Nie chodzi więc tu jedynie o dojrzałość pod względem ilości członków, ale również i o dojrzałość pod względem jakości, gdyż każdy z wiernych ma za cel osiągnąć własną doskonałość. F. Prat, w omawianym wyrażeniu, dopatruje się, na pierwszym planie, wzrostu intensywnego-jakościowego, który dokonuje się przez doskonałość poszczególnych wiernych<sup>19</sup>.

Kim jest ów *mąż dojrzały*, w osobie którego św. Paweł przedstawia cel wzrostu Ciała Chrystusowego, na podstawie analizy omawianych słów, nie da się bliżej określić.

Należy zaznaczyć, iż w drugorzędnym znaczeniu *mąż dojrzały* wskazuje także cel, do którego zmierza wzrost i rozwój poszczególnego członka Ciała Mistycznego. Doskonałość bowiem całego Ciała Mistycznego zależy od doskonałości poszczególnych jego członków<sup>20</sup>.

c) Na czym polega *dojrzałość męża*, cel wzrostu Mistycznego Ciała, dokładniej jeszcze określa św. Paweł w trzecim wyrażeniu: *do miary wieku pełności Chrystusa*. Oczywiście nie chodzi tu św. Pawłowi o *pełność w latach*, lecz o osiągnięcie możliwie najwięcej nadprzyrodzonych dóbr i sił, które stanowią „pełnię Chrystusa” i z Niego, jako głowy, dopływają do poszczególnych członków Mistycznego Organizmu. Jeśli rozwój każdego poszczególnego wiernego i całego Kościoła, dojdzie do tak wysokiego stopnia, wówczas dopiero będzie przedstawiał Chrystusa w jego „pełności”, tak jak dorosły mężczyzna jest obrazem najdoskonalszego człowieka<sup>21</sup>. Hajmon biskup Halberstadtu († 853), komentując powyższe słowa, słusznie zauważa, że Mistyczne Ciało wówczas stanie się mężem dojrzałym, gdy zjednoczą się z nim wszyscy wierni, bo wtedy dopiero osiągnie miarę wieku pełności Chrystusowej<sup>22</sup>. Miarą tego *męża dojrzałego*, do którego zmierza rozwój Ciała Mistycznego, jest doskonałość Chrystusa, która wyklucza wszelki postęp i jakikolwiek nowy wzrost<sup>23</sup>. Również i celem wzrostu poszczególnego wiernego jest możliwie jak największe upodobnienie się do Chrystusa Pana<sup>24</sup>.

C) Wreszcie trzeci tekst z listu do Efezjan, w którym św. Paweł kreśli obraz idealnego Kościoła, w następujących słowach: *I przygotował sobie (Chrystus) Kościół pełen chwały, nieskalany i bez zmyzy, bez cegokolwiek, co by mu ujmę przynosiło, święty i niepokalany* (5,27). Pod

<sup>18</sup> *Commentaria in epistolas Pauli — In epistolam ad Ephesios*, c. 4 (ML 181, 1247). Por. Korneliusz a Lapide, dz. cyt., t. 18, s. 633.

<sup>19</sup> *La théologie de saint Paul*, Paris 1949<sup>38</sup>, t. 1, s. 367.

<sup>20</sup> Por. Deimel L., *Leib Christi*, Freiburg im Breisgau 1940, s. 152; Ketter P., dz. cyt., t. 15, s. 53.

<sup>21</sup> Ketter P., tamże.

<sup>22</sup> *Expositio in epistolas s. Pauli — In epistolam ad Ephesios*, c. 4 (ML 117, 720).

<sup>23</sup> Por. Prat F., dz. cyt., t. 1, s. 356.

<sup>24</sup> Por. Ketter P., tamże; Médebielle R. P., dz. cyt., s. 57.

wplywem powyższych słów, św. Tomasz uczy, że *ostatecznym celem, do którego prowadzi nas męka Chrystusa, jest to, abyśmy się stali Kościołem chwalebny, nie mającym winy ani skazy*<sup>25</sup>. W tekście niniejszym podkreśla św. Paweł przede wszystkim cel wzrostu Mistycznego Ciała pod względem jakości. Wzrost ma prowadzić do tego, aby Kościół stał się pełnym chwały, świętym, nieskalanym, bez żadnej zmayı.

## II. Wnioski

W formie wniosków z powyższej analizy należy obecnie określić cel wzrostu całego Organizmu Mistycznego i cel wzrostu poszczególnego członka Mistycznego Ciała.

A) Cel wzrostu całego Mistycznego Ciała. — Wzrost Mistycznego Ciała, pod względem ilości członków, dąży do tego, aby zostali włączeni do niego wszyscy ludzie, którzy są w możności stać się jego członkami. Kiedy się to urzeczywistni, wówczas Mistyczne Ciało, pod względem ilości członków, stanie się *mężem dojrzałym*.

Celem zaś wzrostu jakościowego jest to, aby wszyscy członkowie Mistycznego Ciała doszli *do jedności wiary i poznania Syna Bożego*, aby wszyscy wierni jak najbardziej upodobnili się do Chrystusa, a przez to i cały mistyczny organizm, gdyż wołą Chrystusa jest *by upodobniły się doń nie tylko wszystkie członki z osobna, ale i całe ciało Kościoła*<sup>26</sup>. Celem, do którego zmierza Mistyczne Ciało, pod względem jakościowym, to Kościół święty, nieskalany, bez zmayı. Chodzi tu nie tylko o świętość jako jedną z cech Kościoła, którą Mistyczne Ciało zawsze posiada, lecz o świętość i nieskalaność wszystkich jego członków<sup>27</sup>.

Zbyteczne byłoby wykazywać, że między celem-ideałem Mistycznego Ciała, Kościoła a jego obecnym, rzeczywistym stanem, istnieje duża rozbieżność: stan faktyczny Mistycznego Ciała ma jeszcze daleko do tego, aby urzeczywistniał idealny wzór. Zresztą Kościół nigdy nie był czymś wykończonym, gotowym; nawet ów Kościół pierwotny nie był bez zmayı i zmarszczki<sup>28</sup>. I dopóki Mistyczne Ciało nie osiągnie swego celu, tak pod względem ilości członków, jak i pod względem swojej świętości, dotąd ustawiczny jego wzrost jest dlań bezwzględny, wymaganie natury. Kościół czuje w sobie moc — pisze O. Yves de Montcheuil — *zasymilowania i przekształcenia całej ludzkości, moc, którą chce i musi*

<sup>25</sup> *Ad secundum dicendum, quod esse Ecclesiam gloriosam, non habentem maculam neque rugam, est ultimus finis ad quem perducimur per passionem Christi* (3, q. 8, a. 3, ad 2). Por. Grabmann M., *Die Lehre des heiligen Thomas von Aquin von der Kirche als Gotteswerk*, Regensburg 1903, s. 307.

<sup>26</sup> Por. Pius XII, enc. *Mystici Corporis*, w: AAS 35 (1943), s. 214.

<sup>27</sup> Por. Pius XII, dz. cyt., s. 225.

<sup>28</sup> Por. Adam K., *Das Wesen des Katholizismus*, Düsseldorf 1931, s. 258.

użyć w całości... I choć może przeżywa różne okresy, wola ustawicznego wzrastania, ogarnięcia całej ludzkości, trwa w nim bez przerwy<sup>29</sup>.

B) Cel wzrostu poszczególnego członka Mistycznego Ciała. — Został on już ogólnie wskazany przy określaniu celu mistycznego organizmu pod względem jakościowym. Chodzi tylko o bliższe jego sprecyzowanie.

Należy pamiętać, iż natura Ciała Mistycznego jest tego rodzaju, że każdy jego członek zachowuje pełną swoją osobowość, wszystkie swoje prawa. W ciele fizycznym poszczególna komórka jest zupełnie pozbawiona własnej osobowości. Natomiast w Ciele Mistycznym — jak uczy Pius XII — jest przeciwnie. Siła jednocząca, chociaż także jest dośrodkowa, wiąże członki z sobą w ten sposób, iż każdy z nich stanowi własną osobę<sup>30</sup>. Posiadając własną osobowość, muszą również posiadać cel, do którego zmierza rozwój ich osobowości.

Św. Paweł, kreśląc ideał Mistycznego Ciała jako *męża dojrzałego na miarę wieku pełności Chrystusowej* (Ef. 4, 13), przedstawił w nim również ideał, do którego winien dążyć każdy wierny. A tym ideałem to najbardziej doskonale upodobnienie się do Chrystusa. Podkreśla to Apostoł także w liście do Galatów, gdy pisze, że rodzi ich z boleścią *aż Chrystus w nich się ukształtuje* (4, 19).

Św. Hieronim uczy, że wierni powinni dążyć do tego, aby stali się mieszkaniem Boga i żywymi kamieniami, które wówczas zostaną użyte do budowy, gdy ze wszystkich stron zostaną ociosane, wygładzone, gdy pozbędą się wszystkich szorstkości<sup>31</sup>.

Również pap. Pius XII pisze, że celem wzrostu poszczególnych wierznych to najdoskonalsze upodobnienie się do Chrystusa, kiedy ich zachęca: *Niechże więc wszyscy, którzy miano chrześcijanina uważają sobie za zaszczyt, nie tylko wpatrują się w Boskiego naszego Zbawcę, jako we wzniosły i najdoskonalszy wzór wszelkich cnót, lecz niech również, pilnie uciekając przed grzechem, a jak najusilniej ćwicząc się w doskonałości, tak odtwarzają w obyczajach swych Jego naukę i życie, iżby, gdy Pan się ukaże, stali się mu podobni w chwale, oglądając Go takim, jakim jest*<sup>32</sup>.

Można więc wyprowadzić, jako ostateczny wniosek, że, według św. Pawła, Chrystus Pan, to najdoskonalszy ideał a zarazem cel, do którego zmierza zarówno wzrost Mistycznego Ciała jako całości jak i każdy wierny.

Kraków—Częstochowa

Ks. MIŁOŚLAW KOŁODZIEJCZYK

<sup>29</sup> *Aspects de l'Église*: tłumaczenie na j. polski przez Ludwika Więwiórkowskiego, *Wykłady o Kościele*, Warszawa 1956, s. 191—192.

<sup>30</sup> *Enc., Mystici Corporis*, s. 221—222.

<sup>31</sup> Por. *Comment. in epistolam ad Ephesios*, 11., c. 2 (ML 26, 507); Piątkiewicz W., *Mistyczne Ciało Chrystusa a charaktery sakramentalne*, Kraków 1903, s. 27.

<sup>32</sup> *Enc. Mystici Corporis*, s. 214.